

THE TRAGIC CHARACTER IN TWO TRANSYLVANIAN WORKS

Marosfői Enikő

PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: In the literary activity of Bálint Tibor and Mihai Sin we can identify a special human type. These human types are fighting with their own faith and character. The reader is facing the awful truth of the '50s, the extreme human relations, and its consequences. Both novels are leading writings of contemporary literature, showing the reader the darkness of the human character and the destroying power of the era.

Keywords: character, tragedy, fight, novel, figure

În zilele noastre trăim era diversității formelor, asocierilor contradictorii, opozițiilor, integrărilor, rupturilor, duplicațiilor, incompatibilităților, a schimbărilor greu perceptibile din cauza repeziciunii lor. Una dintre noutățile romanului modern este că se apropie cu arsenalul complet al timpurilor vechi și moderne de conviețuirea abia detectabilă a schimbărilor istorice, de civilizație, de cultură, de mentalitate. Pentru receptarea structurilor adânci ale vieții profită atât de clasicism cât și de câștigurile limbajului postmodern.

Anii de după al doilea război mondial. O eră în care sentimentele dominante erau tensiunea latentă de zi cu zi, coșmarul războiului și frica obsesivă de un nou război, fapte și sentimente care au pus amprenta pe viața interioară oarecum „pe picior slab” a oamenilor. Ca urmare individualitățile create de scriitori adică personajele operelor literare doresc să trăiască simplu, liniștit dar sunt striviți, descurajați de valorile ruginite ale erei, de fățarnicia, de parvenitismul ei, eră în care moralitatea, valoarea, ordinea, credința sau cinstea par demodate.

Diferitele perspective ale abordării personajelor în operele literare a dat naștere la o multitudine de reprezentări ale omului: realistă, ideatică, fabuloasă sau chiar abstractă. Personajul contemporan în același timp este și om și întruchiparea fanteziei autorului, figură ideatizată ca în evul mediu și abstractă ca cel modern. Alături de figuri cu trăsături general umane și extraordinare în operele moderne se regăsesc și personaje ca abstracții umanizate, caractere invizibile, pseudo-caractere dezumanizate sau figuri simbolice. Însă, în oricare epocă,

oricare gen sau specie literară am analiza omul ca personaj literar, el rămâne și constituie „o realitate esențială, concretă, prima și ultima realitate a existenței.”¹

În privința importanței personajelor, filozoful și scriitorul deist francez Diderot observa o răsturnare față de antichitate, când obiectul principal al personajului era caracterul, iar starea socială era doar un accesoriu. Evoluția literaturii a condus la inversiunea faptelor, starea devenind obiectul principal și caracterul decăzând la nivel accesoriu. În secolul al XVIII-lea accentul a revenit la valoarea antică, spre starea morală a personajului, accent care este valabil și în modernism. Personajul operelor contemporane nu acționează ci se gândește, se zbate, întreabă și caută răspunsuri existențiale, este deziluzionat, confuz. Autorul percepe și trăiește intensiv și cu acuitate amenințarea omului, căutând să o exprime deseori în mod extrem, astfel îndepărtând tot mai mult eroul de lume, de mediu. Personajul devine negarea totală a eroului convențional. Pasivitate, suferință, reflecții auto-torturante îi controlează viața, devine incapabil de a acționa și totodată este conștient de starea sa. Astfel ia naștere personajul reflector, gânditor.

Nici imaginarul nici simbolicul nu cuprind în totalitate realul, care rămâne undeva dincolo de subiect, dincolo de reprezentare. El aparține de domeniul inexpresibilului, al ceva deasupra puterii cuvântului. „Idealul umanist se salvează, supraviețuiește, moare sau renaște, numai în noi, în conștiința noastră, a tuturor oamenilor, pentru care ideea de „om”, „umanism”, „umanitate” păstrează încă un sens viu și imediat. Ceea ce echivalează cu a spune că întreaga problemă umanistă depinde de clarificarea și consolidarea ideii de om ca normă a existenței și dezvoltării plurale a omului.”²

Arta modernă este condusă de o opoziție ierarhică în care personajul și istoria proprie (sau personajul și acțiunea, caracterul și evenimentele) apar ca oponenti. Valorile adevărate sunt purtate de omul interior, de viața interioară (sufletul) opus omului exterior (trupul), a aparenței. Scopul romanului este de a evidenția, de a valorifica acest om interior. Caracterul, ca și concept, a dispărut din opinia publică și din studiile de cercetare literară, pentru că azi nu în caractere ne gândim – cu toate că utilizăm cuvântul -, omul secolului al XX-lea nu are caracter ci psihologie sau conștiință.

¹ Adrian Marino, „Dintr-un dicționar de idei literare”, Editura Argonaut, Cluj napoca, 2010, p.283

² idem, p.283

Bálint Tibor, inovator al literaturii maghiare din Ardeal, în operele de debut ne povestește momente din viața lui, având teme, personaje obișnuite, iar apoi trece la opere în care prezintă cititorilor tragedii ale destinului uman.

Romanul *Zarándoklás a panaszfalhoz*, care are structura unui volum de nuvele, este considerat a fi un amestec al tradițiilor realiste ale secolului al XIX-lea și a tendințelor moderniste din sec. al XX-lea și este un punct de reper pentru istoria literaturii maghiare.

Scriitorul Bálint Tibor, fiind crescut în periferia Clujului, în mai toate operele lui a descris cu originalitate de neîntrecut viața oamenilor săraci și influența istoriei, a politicului, a mentalității timpului asupra vieții. Romanul *Zarándoklás a panaszfalhoz* prin tehnica paralelismelor dușă la perfecțiune ne prezintă șapte sorți diferite, unele încrucișându-se, altele nu. Suprapunerea drumurilor vieții, formării psihologice ale personajelor, scoate la iveală puterea dramatică a politicii timpului asupra vieții omului mărunț. Personajele se lovesc permanent de visele proprii, de doruri, de ambiții și de pornirile lor omenești. Contrastul dintre educație și locul ocupat în societate este puternic subliniat, cât și schimbările psihologice survenite prin pierderea credinței în Dumnezeu, în Bine. Autorul parcă este atras de legăturile omenești extreme, de contradicția anilor 50.

Mentalitatea timpului, a politicului, contradicția dintre nivelul de educație și locul ocupat în societate sunt puternic și în manieră realistă arătate prin personajul Zsákos János, care este un țigan devenit secretarul satului Remetelak. Este un personaj sinistru. Prin comportamentul, abuzurile, agresiunile lui este personajul de groază al satului, care el însuși este conștient că originea, modul de viață și educația lui nu corespund cu rolul avut în societate, și el însuși se plânge că „Dar se pare că femeilor ceva altceva contează ... că cine este intelectual și cine nu ... și a râs de el pentru că el este numai fiul unui muzicant, nu a făcut școală, ca aceștia”³. Iar, față de cei învățați, cum ar fi medicul satului, Halmi Sándor, își exprimă resentimentele astfel: „o să-i vină de hac, pentru că se dă domn, pentru că dintre „intelectuali” el este care detestă să se tutuiască cu el”⁴. Are două tentative de agresiune sexuală și o tentativă de omor, toate din cauza resentimentului că nu este acceptat de populație. Tot din această cauză, își cheamă rudele hingheri să omoare toți câinii din sat, pentru că este deranjat de lătratul lor.

³ Bálint Tibor, „Zarándoklás a panaszfalhoz”, Editura Kriterion, București, 1978, pp. 54-55

„De úgy látszik, a fehérsépeknél valami egyéb számít ... hogy ki entellektüel s ki nem az ... öt pedig kikacagta, mert ő csak egy muzsikuss fia, nem végzett magasabb iskolát, mint ezek” (trad. ns)

⁴ idem, pp. 37-38

„azért teszi be neki az ajtót, mert az urat játssza, mert az "entellektüelek" közül ő az, aki rühell tegeződni vele” (trad. ns)

Nici cu familia nu știe să se comporte frumos. Este de părere că el a ridicat-o pe soția lui la un nivel acceptabil, dar nici ea nu este recunoscătoare, nu are grijă de el și nici de gospodărie. Copii lui umblă murdari, nespălați, nu merg la școală iar el este satisfăcut cu nivelul lor de trai, cu educația și comportamentul lor. Prin acest personaj autorul ne dă un exemplu autentic, veritabil pentru felul în care se decurgeau lucrurile în timpul comunismului. Cu cât mai needucat, cu atât mai influențabil era omul, avea cu atât mai mare șansă de a ajunge „cineva” în comunitate, oameni care după șase luni de reeducare sau școală de partid deveneau persoane ideale pentru stat, persoane de conducere.

În contrast cu Zsákos ne este arătat medicul Halmi, care având conștiința de doctor, luptă pentru curățenia satului, pentru sănătatea sătenilor, operează la orice moment al zilei și face toate acestea fără a primi multă recunoștință. De exemplu, o trimite pe sora lui Zsákos János, la spital, pentru care este agresat de Zsákos. Tot Zsákos este revoltat, când doctorul rezolvă botezul copilului al cincilea al surorii sale, din simplul motiv omenesc ca acesta să nu rămână fără naș. Doctorul primește de la săteni ouă, pentru care este persecutat, chemat la centru și supus umilințelor și interogatoriilor. La început nu înțelege ce se întâmplă în jurul lui, dar când și casa lui este percheziționată se revoltă. Și rămâne cu revolta lui, pentru că îi este explicat să stea în liniște, să nu spună nimănui nimic dacă nu vrea să aibă probleme și mai mari. Este amenințat pentru faptul că a renovat un candelabru vechi găsit în spatele casei la mutarea lui în acea locuință, afirmându-i-se că a furat un obiect din patrimoniul statului. Căutând un articol de ziar, oamenii „de la centru” îi răstoarnă casa, aruncându-i lucrurile în curte. Într-o zi apare o brigadă de pompieri la el și din cauza că găsesc hârtii vechi în pod, îl amendează cu explicația că pune casa în pericol de a se incendia. La sfârșit, resemnat, lasă doctorul ca lucrurile să se liniștească de la sine, înțelegând că nu are cum să se apere de acuzațiile false aduse împotriva lui.

Un personaj aparte, parcă central, pentru că influențează viața a altor 4 personaje, este Bárány, un predicator care și-a distrus și și-a părăsit familia după ce i-a decedat fetița. Se retrage în pădure și trăiește acolo viață de sihastru. Ne apare în această operă ca întruchiparea Satanei, o Satană nefericită, care se zbate între credință și pierderea credinței, distruge tot ce-i iese în cale și fiecare persoană cu care se întâlnește. Este un individ cu complexe psihologice izvorâte din sentimentul de inferioritate cauzat de handicapul lui fizic. La vârsta fragedă de 10 ani, la îndemnul medicilor, tatăl lui îi cumpără sicriu. De fapt, el însuși, copilul, își alege toate necesarele pentru înmormântarea sa, fiindu-i spuse că este pe moarte. Trăind aproape izolat de lume și suportând chinuri enorme, el se întoarce spre credință și devine un predicator temut,

ascultat de enoriași. Însă, psihicul suportă numai într-o anumită măsură dramele. Bárány cedează la un punct și astfel se transformă în ousul tuturor ce vestea înainte. Reprimându-și firea adevărată el se transformă într-o ființă odioasă, instinctele sale ieșind mărite până la extrem la suprafață.

În acest roman, autorul urmărește cu rigurozitate formarea destinelor paralele, care aici deja poate fi considerată ca metodă, tehnică de construire a romanului. Stilul aproape naturalist ale celorlaltor scrieri ale lui se schimbă în evoluția sugestivă, indirectă a acțiunii.

Nici din această operă a scriitorului Bálint Tibor nu lipsește grotescul, care se amplifică spre tragic nu prin scenele zugrăvite cu un talent impresionant, ci prin construcția romanului, prin paralelismul destinelor, care de altfel este și subtitlul operei, (*Destine paralele*), prin desenul aproape absurd al destinelor, al psihicului personajelor. Ne sunt prezentate patru istorioare, unele terminate, altele neterminate, punând pe scenă caractere din diferite pături sociale, fără legătură între ele și care deplâng, critică și suferă din cauza aceluiași lucru: înălțarea, mărirea a falșilor profeți, a incapabililor, a influențabililor, a apostaziilor, care distrug destinul celor buni, celor educați și conștiincioși, îi umilesc, îi nenorocesc, îi împing în moarte pe cei care luptă pentru o cauză bună. Aceste fapte se întâmplă din cauze minore, dar autorul ne arată cu mare finețe că și din lucruri minore se pot întâmpla lucruri mari, dacă bestialitatea, răutatea omului prinde teren, dacă suspiciunea, gelozia are credibilitate mai mare decât sinceritatea sau omenia. Cei doi prieteni deveniți colegi iar apoi adversari, exemplifică foarte frumos și credibil generațiilor viitoare, ce se poate întâmpla când începe interceptarea, chemarea la raport, când o umbră ne urmărește, când nu ne găsim liniștea, crezând că suntem vinovați de ceva, dar nimeni nu ne spune de ce.

Zarándoklás a panaszfalhoz este un „drum” de istorie și psihologie umană atât de ramificată, încât cititorul după primele capitole își pune întrebarea: care este legătura între personajele romanului, pentru că Bálint Tibor, cu acest roman, a depășit granițele nu numai ale romanului de familie ci și ale romanului cu un protagonist, pentru că în acest roman nu există un protagonist în sensul clasic al cuvântului. Răspunsul la întrebare se află în structura romanului. Destinul este protagonistul. Se ivește întrebarea: ce se întâmplă cu oamenii într-o anumită perioadă a istoriei și răspunsul este dat de șirul destinelor. Astfel, personajele nu sunt legate între ele ca într-un roman de familie, fiecare are destinul lui propriu, dar evenimentele sunt totuși legate între ele, pentru că personajele își influențează reciproc viața, evoluția destinelor lor.

Autorul caracterizează vag personajele din *Zarándoklás a panaszfalhoz* spunând despre ei că sunt „...ca oamenii pe care calvarul trăit îi înalță, inspirându-le un sentiment de recunoștință chiar și pentru simplul fapt că există, dacă nutresc dragoste de viață”⁵. Ei sunt cei care trăiesc în frică permanentă, care sunt vulnerabili, care trăiesc cu nemărginitul dor, dar fără speranță, spre ceva mai bun.

În această categorie este și profesorul, directorul adjunct cu numele sugestiv de Pénzes László (cuvântul maghiar „pénzes” înseamnă „cu bani”) căruia i îi va fi atribuit rolul de dușman al socialismului și va fi persecutat în acest sens, cu rezultat perfect. Moare de infarct cauzat de sperietură, de frică și distrus psihic. „Într-o seară deprimantă, pe când se întorcea din nou de la tovarășul Bunácsi, își propuse ca la următoarea discuție să recunoască totul, să ia asupra-și orice învinuire, cât ar fi ea de grea, numai să se isprăvească odată cu tracasarea asta, îl zări peste drum pe Káló; stătea lângă parapetul spoit în alb iar lui Pénzes i se păru că pedagogul nu-l pierde nici o clipă din priviri. Acum știu ce înseamnă gestul acesta, îl cotropi groaza. Ticălosul, vrea să-mi dea de înțeles că, orice aș face, oricât m-aș apăra, pînă la urmă, el, împreună cu directorul, tot îmi vor sfărâma țeasta!”⁶

După primele rânduri despre acest personaj, cititorul își pune întrebarea, de ce este numit *Pénzes*, când de fapt este destul de sărac. Răspunsul ne este dat de evenimentele și întâmplările narate, când ne iese la iveală că *pénzes* nu se referă la avere, ci este metafora bogăției sufletești și de caracter a personajului. Este un om cinstit, respectat de elevi și de colegi, cu o familie numeroasă și fericită, ceea ce stârnește gelozia directorului școlii, care îl cunoaște de mult timp, dat fiind că au fost colegi în seminarul teologic, amândoi au practicat preoția câțiva ani, după care amândoi s-au lăsat și printr-o coincidență stranie sau o farsă a sorții au ajuns în aceeași școală, unul director, celălalt director adjunct. Hărțuiala directorului începe prin a intra la Pénzes la ore, prin a-l critica în fața elevilor, prin a-l denunța, fără a avea dreptate, că are probleme cu vederea și i se retrage permisul de conducere, iar el trebuie să facă

⁵ idem, p. 163

„...azok az emberek, akiket a kálvária tapasztalata később fölemel, és hálássá tesz már a puszta lét iránt is, ha megvan bennük az életszeretet” (trad. ns)

⁶ idem, p.329

„Egy csüggesztő este, amikor megint Bunácsi elvtárstól jött, arra gondolt, hogy a következő beszélgetéskor mindent beváll, mindent magára vállal, csak legyen már vége a meghurcoltatásnak. Átellenben, a fehérre meszelt korlátjánál Kálót pillantotta meg s úgy tűnt föl neki, hogy egy pillanatig sem veszi le róla a szemét. Most már tudom, mit jelent ez a mozdulat! – ütött ki rajta a rémület. Azt akarja tudtomra adni a gazember, hogy bármit teszek is, ha védekezem, ha nem, ők ketten az igazgatóval előbb-utóbb úgyis összeroppantják a koponyámat!” (trad. ns)

navetă la școală, i se schimbă orarul în așa fel, încât nu prinde nici ultimul tren direct spre casă, și după toate acestea, începe să fie chemat la interogatoriu. Pedagogul școlii îl urmărește ca o umbră și raportează fiecare mișcare, fiecare cuvânt pe care le vede și aude de la Péntes. Rezultatul îl cunoaștem. Distrus psihic, i se deteriorează și fizicul și face infarct. Nimeni nu află și nu știe cauza.

Un alt destin ne este prezentat prin Kálmánka, fiul lui Bárány. Tatăl revenit în oraș duce viața fiului său spre dezastru, spre prăbușire totală. Îl face jucător de cărți, îl învață să bea, să stea nopți întregi în cărciumi, baruri, cu femei ușoare, îl face coparticipant la bătaii, la abuzuri sexuale, cu toate că copilul are 16 ani. Modul lui de viață devenit modul de viață și al fiului ni-l arată ca pe o Satana care dinadins distruge tot ce este bun în jurul său. Și chiar așa se confesează Bárány, spunând că după atâția ani de abținere de la viața cotidiană, se transformă în cineva fără scrupule, fără sentimente, fără bunăvoință, că singurul scop al lui de acum încolo va fi să trăiască viața din plin și acest lucru îl învață și pe fiul său. La sfârșitul evenimentelor Kálmánka ajunge la spital cu o boală venerică și ajunge la punctul în care își omoară tatăl, împreună cu fratele lui mai mare, despre care Bárány nici să audă nu a vrut.

Multe destine și vieți a distrus acest personaj monstruos, Bárány. Un alt personaj într-un alt capitol este Róza, o altă victimă a acestei Satanei. Se împrietenește cu văduva și îi distruge și ei viața. La un moment dat, Róza este alungată de acasă, din casa ei, pentru că Bárány se mută la ea, neavând locuință. Relația lui cu ceilalți oameni se deteriorează într-un mod nemaivăzut. Parcă chiar ar fi întruchiparea Răului absolut. Însă, Bálint Tibor, are talentul de a zugrăvi și pe acest om-oroare într-un stil care ne face să simțim milă pentru sufletul lui răătăcit. Permanent ne trimite înapoi la viața lui de predicator și astfel se creează o punte între cele două extreme ale lui Bárány, o punte care echilibrează ororile, neleguirile, răutatea lui cu înțelepciunea, bunătatea, sinceritatea lui din perioada de profet.

În această operă prind viață personaje detestabile. Sunt puțini eroi, sunt oameni, față de care simțim milă, față de unii pentru nefericirea lor, față de ceilalți pentru aroganța, trufia, chiar pentru răutatea lor. Sunt personaje demne de milă, pentru că devin ceea ce devin din cauza vulnerabilității lor, a slăbiciunilor lor, a suferinței lor, din care nu găsesc cale de ieșire și astfel devin, unii chiar în clipa morții, sufletește tari. Așa ni-i arată Bálint Tibor, oameni comuni, reprezentanți ai masei de oameni, de la care totuși fiecare are ceva de învățat.

Aproape cu toții se zbat cu diferite complexe, instincte, inhibiții, devenind până la urmă nevrotici, cu atitudini inacceptabile. Ostilitățile și intențiile rele dezvăluie adevărata lor fire, lupta pentru existență care suprimă orice bunătațe este expresia stării instinctuale ale omului.

Scrierile lui Bálint Tibor nu intră în categoria lecturilor plăcute în care acțiunea se termină în mod plăcut. Lumea operelor lui nu este o lume delimitată din punct de vedere sociologic, psihologic sau istoric. La prima lectură se pare că ne scrie despre vremurile de dinaintea războiului mondial, până prin anii 60, că operele lui ne arată un desen sociologic ardelenesc, ne ilustrează lumea oamenilor mahalalelor, a micilor orașe de provincie. Pe lângă acestea, lumea romanelor lui Bálint Tibor este delimitată și estetic, prezintă cititorilor zona intermediară dintre ficțiune și realitate, dintre istorie și iluzie, mai ales lumea crizelor. Ne ține procese fără discursul apărătorului, lipsite de slogane retorice dar dă verdicte nemiloase, în același timp este înțelegător și suflet atent la vibrațiile personajelor lui. Această lume este o lume de coșmar, degeaba se distrează și râd actorii pe scena vieții, autorul de multe ori ne duce spre orașul păcatelor, spre imaginea Sodomei. Scrierile lui abundă în decădere, agresivitate, beție, excese. A supraviețui în această lume dramatică fără a răni, a cauza durere altuia sau fără a participa la suprimare este eroism în sine. Și în această lume imaginată există puțini eroi, avem de a face mai ales cu victime, victime ale suferințelor, ale căror mărturisiri vin una după alta ca în decameronul suferințelor. Cei care mărturisesc sunt rareori eroii evenimentelor. La fiecare pas ne lovim de vise, de speranțe, de nevoi nesatisfăcute, de suferințe, de răni care determină viața locuitorilor, vieților din mahala. După cum se poate observa, literatura, personajele contemporane aproape fiecare sunt „înzestrate” cu acel întuneric care este prezent în natura omului, pesimismul, teroarea, frica, agresivitatea, violența, toate sunt lucruri firești. Nu există personaj în literatura contemporană fără gânduri sau vise bolnave, nu există o carte în care nu fie ceva patologic. Așa sunt și operele lui Bálint Tibor, așa este și romanul *Zarándoklás a panaszfalhoz* în care suprapunerea sorților paralele scoate la suprafață forța dramatică care domină viața eroilor și victimelor mahalalelor, iar istoria rămâne oarecum în afara evenimentelor.

Coexistența Binelui cu Răul în romanul lui Bálint, duce cititorul spre realism, spre viața de zi cu zi, deoarece cu cât citim mai mult operele autorului nostru, cu atât mai mult se trezesc amintiri, cititorul lovindu-se de propriile experiențe de viață. Personajele, întâmplările le sună cunoscut cititorilor, e adevărat că într-un mod exagerat, dar fiecare poate găsi ceva ce îi amintește de propria experiență. Cu toate acestea, operele lui Bálint Tibor sunt distractive, captivante, interesante și pline de învățături, lectura acestor scrieri nu constituie o dificultate, autorul având un stil foarte accesibil oricărui tip de cititor.

După cum afirma Aurel Dragoș Munteanu în prefața la un alt roman al lui Bálint Tibor „Literatura lui Bálint Tibor aparține tipului proiectiv, care încearcă să inducă din trecut și din

prezentul semnificativ toate liniile care pot să definească viitorul. Indiferent de motivațiile psihologice ale scriitorului, descifrabile și ele printr-o lectură apropiată, imaginea finală a lumii sale este de o netăgăduită acuitate. O spaimă de pustiul sufletesc al unei posibile lumi viitoare, mai radical decât meschinăria mic-burgheză a trecutului, o tensiune înfricoșătoare, cu atât mai adâncă, mai obsedantă, cu cât renunță la imagini hiperbolice în favoarea „trăirii”, a caracterului său, foarte viu, iată ceea ce caracterizează prozele lui Bálint.”⁷

Un alt personaj al literaturii contemporane ardelenesti, reprezentativ pentru ideea de construcție tragică și realistă, este Achim Brezeanu, protagonistul romanului *Viața la o margine de șosea* scris de Mihai Sin, prozator, ale cărui romane ar trebui să fie pe raftul numărul unu al literaturii române – dar nu sunt. Poate că este prea devreme, poate că mentalitatea, cultura sau conștiința contemporană încă nu s-a dezvoltat destul pentru a-l înțelege, a-l aprecia și a-l recunoaște pe Mihai Sin. Atât față de Bálint Tibor cât și față de Sin sunt multe de recuperat. Poate că și acesta este motivul alegerii prozei lui ca punct de reper pentru această teză.

Romanul discutat, *Viața la o margine de șosea*, a apărut în 1975, fiind terminat cu doi ani mai devreme, așteptând în sertarul autorului momentul potrivit pentru a fi dus la o editură. Acțiunea romanului este foarte simplă, puțin forțat am putea afirma că acțiune nici nu există în această operă. Este vorba despre încercările protagonistului, într-o zi de septembrie, de a evoca cu ajutorul lui Tea Ionescu viața, biografia fostului său prieten, Nicu Nanu. Așteptând ora întâlnirii cu Tea, vizitează un fost coleg de liceu, stă și ascultă discuția părinților și își amintește de propria copilărie. Pe larg, atât pare romanul a povesti, dar pătrunzând printre rânduri, vedem un tânăr de 35 de ani, însingurat, confuz, neînțeles și neînțelegător, pentru că nu acțiunea este importantă în operă, ci substratul ei psihologic, existențial, Achim mărturisind la sfârșitul cărții: „... ne vom cufunda în întuneric, pe când, cei ce vor rămâne se vor plimba Și toate astea, uitând că ne vor căuta într-o lume mai ascunsă înțelesului.”⁸

Tragismul acestui personaj ia naștere din această idee-concluzie, căutarea celui de negăsit, căutarea rostului, sensului vieții, a liniștii sufletești, a împăcării cu sine. Nu-l înțeleg părinții și nu-și înțelege părinții, este într-un constant conflict substanțial cu lumea, cu propria ființă. Este în imposibilitate de adaptare, nu are sentimente, trăind cu adevărat numai în gândurile sale. „... luptele sale nu răzbăteau în afară, la lumina zilei, devenind reale. ...

⁷ Bálint Tibor, „Câinii după gratii”, prefață de Aurel Dragoș Munteanu, Editura Kriterion, București, 1978, pg. VI

⁸ Mihai Sin, „Viața la o margine de șosea”, Editura Cartea Românească, București, 1975, p.129

Ajunsesse să știe o mulțime de lucruri despre el, despre oprirea sa înainte de acțiune, fără să poată stabili cu exactitate adevărul. Renunțarea sa, limita sa, ... putea fi ... efectul unei superiorități orgolioase. Învingător fără să învingi, iată ceva posibil.”⁹ Acest orgoliu îl duce și la a încerca să o cucerească, fără remușcări, fără a se gândi la sentimentele celorlalți, pe prietena fostului său coleg.

Achim este un ins lucid, mereu pregătit pentru un nou început, realist până la absurd și totuși tragic pentru că indiferența îl duce la însingurare, la monotonie, la moartea sufletului. Trăind în permanentă încordare psihică, negativismul lui îl transformă într-o persoană antiidilică, provocând milă, lipsă de înțelegere și revoltă din partea cititorului. „Îi era milă ... de inocența celor ce trăiau prea normal, inconștienți de pericolul care-i pândește, senini fără să fi simțit vreodată sclipirea rece a teroarei, a primejdiei inevitabile.”¹⁰ Nu putem afla despre ce fel de primejdie vorbește autorul, pentru că romanul nu divulgă tainele sufletului protagonistului. Acest lucru nu poate fi reproșat scriitorului și nici nu poate fi criticat pentru atitudinea sa, dat fiind că tănuind cauzele ne oferă nouă, cititorilor, posibilitatea să ne asemănăm cu Achim, să încercăm noi să-l înțelegem, fără a ne influența prin judecata autorului. Tânărul erou este un însingurat nonconformist, în conflict continuu, din cauza modului lui de viață, cu tatăl său care îi reproșează cu fiecare ocazie când se întâlnesc că „Tu n-ai făcut cariera pe care o așteptam... . N-ai o nevastă, n-ai copii, în ziua de azi oamenii ca tine nu sunt luați în serios... .”¹¹ Prin însingurarea lui, Achim ajunge a fi un erou paradigmatic al modernismului. Imaginea individului izolat, ale cărui calități într-o oarecare măsură numai în afara societății sunt vizibile, contrazice realitatea lumii. Achim nu este om tipic dar nu este nici excepție. Autorul a încercat să concentreze în el problemele vieții. Nu ia nimic ca accidental, se gândește, reflectă asupra amintirilor, vorbelor, evenimentelor. Călătorește singur, se întâlnește cu oameni simpli – dar numai cu cine vrea el – contemplă natura, citește dar „zilele curgeau monoton”¹². Este un ins fără sens, fără rost, important numai pentru simplul fapt de a fi, cu viziune fragmentară despre lume, este subiectiv, confuz și deschis pentru experiențe noi. Ironie și sarcasm sunt criteriile de bază ale operei, pentru că – așa ne-a învățat literatura contemporană – cărțile rar vorbesc despre „viața în roz”. Iată afinitatea cu omul contemporan, cu sentimentele dominante ale modernului, ca depersonalizare și impersonalizare. Starea de fapt a civilizației

⁹ idem, p.11

¹⁰ idem, p.10

¹¹ idem, p.27

¹² idem, p.26

contemporane ne arată, că oamenii focalizează superficial și numai asupra problemelor superficiale. Și problemele sunt condamnate la schimbări intensive, pentru ca omul, ca și manifestare a esenței, să devină capabil pentru a-și îndeplini rolul destinat.

Lumea acestui roman de dimensiune redusă este limitată, mică, atât din punct de vedere geografic cât și din prisma apartenenței sociale a personajelor. Eroii sunt oameni comuni, obișnuiți. Însă banalitatea figurilor nu înseamnă și dezinteres față de ele. Dimpotrivă, modul în care sunt proiectați cititorului, relevă talentul scriitorului de a transforma nesemnificativul în important și totodată, din felul mărunț de a fi al personajelor, ne arată singura lor opțiune, de a fi armați numai împotriva situațiilor mărunte, comune. Poate aceasta este explicația pentru minimalismul romanului, intenția autorului fiind a ne confrunța cu zilele și „problemele” noastre comune fiecăruia, pentru că protagonistul operei nu este un reprezentant al vreunei tipologii, este un eu, un noi, un el, este cineva din vecinătatea noastră, este bărbatul de care ne lovim pe stradă, care stă în fața noastră la rând în magazin. Poate fi și el, scriitorul, omul din rândurile noastre.

Alex. Ștefănescu afirma că „Proza scurtă a lui Mihai Sin este proză de atmosferă morală și are forma unor secvențe de realitate, fără introducere și fără încheiere. Romanele aduc în prim-plan câte un bărbat trecut de prima tinerețe, un „erou al timpului nostru”, purtător de cuvânt al autorului.”

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

Bibliografie:

1. Bálint Tibor, *Câinii după gratii*, prefață de Aurel Dragoș Munteanu, Editura Kriterion, București, 1978
2. Bálint Tibor, *Zarándoklás a panaszfalhoz*, Editura Kriterion, București, 1978
3. Farrell F. B., *Subjectivity, Realism and Postmodernism – The Recovery of the World*, Cambridge University Press, Cambridge, 1994
4. Gaál György, *Kortárs magyar írók kislexikona 1959-1988*, Nyelv és irodalomtudományi közlemények, Cluj, 1990

5. José Ortega y Gasset, *Meditații despre Don Quijote și Gânduri despre roman*, traducere de Andrei Ionescu, Editura Univers, București, 1973
6. Manolescu Nicolae, *Arca lui Noe, Eseu asupra romanului românesc*, Editura Cartea Românească, București, 1981-1983
7. Marino Adrian, *Dintr-un dicționar de idei literare*, Editura Argonaut, Cluj napoca, 2010
8. Pageaux Daniel Henri, *Literatură generală și comparată*, Editura Polirom, Iași, 2000
9. Sin Mihai, *Viața la o margine de șosea*, Editura Cartea Românească, București, 1975